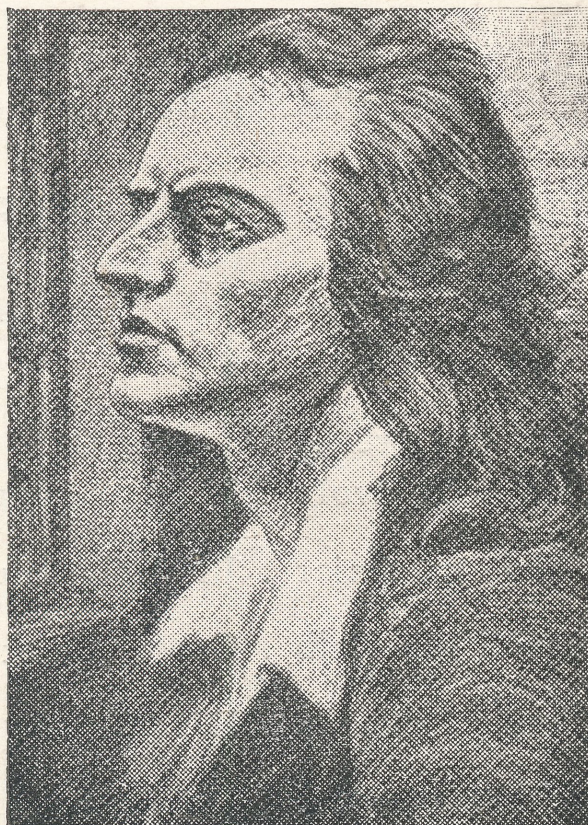

STÁT N Í D I V A D L O V O S T R A V Ě

FRIEDRICH SCHILLER

ÚKLADY A LÁSKA

Premiéra 30. prosince 1952

FRIEDRICH SCHILLER

ÚKLADY A LÁSKA

Drama z občanského života v pěti dějstvích (9 obrazech)

Přeložil Vladimír Šrámek

Režisér Jiří Dalík, laureát státní ceny

Výtvarník Zdeněk Hybler j. h.

- Von Walter, president na kterémši
německém knížecím dvoře . Miloslav Holub
- Ferdinand, jeho syn, major . Jiří Holý, laureát státní ceny
- Dvorní maršál von Kalb . Ota Šimánek
- Lady Milfordová, knížecí milenka . Dáša Veselá
- Wurm, presidentův tajemník . Jiří Duras
- Miller, městský hudebník . František Benoni
- Jeho žena . Karla Gentnerová
- Luisa, jeho dcera . Jiřina Froňková
- Žofie, panská lady Milfordové . Božena Böhmová
- Knížecí komorník . Miloš Pavlín

Bířící a služebnictvo

Hlavní přestávka po 6. obraze

*Poklad lidství byl svěřen do vašich rukou.
Střežte jej!
S vámi svou cenu ztrácí,
s vámi ji opět nabude.*

Schiller

Schillerova „Luisa Millerová“

Franz Mehring

Nikde v Německu nestály proti sobě despotismus a maloměšťáctví tak silně, jako ve Würtensbersku. Na jedné straně vévoda a jeho prodejná dvorská sběh, na druhé straně kraj se svou zaostalou cechovní společností. Život básníkův probíhal chmurně, těžce a kalně mezi těmi protiklady, které nyní volá na scénu. Tento president von Walter, dvorní maršál von Kalb, Lady Milfordová, sekretář Wurm — to byly osoby, které znal již z dětství; viděl je již v Ludwigsburgu, na škole Karla Eugena a ve Stuttgartu. Falešné rukopisy sekretáře Wurma, „veliký podkop“, kterým president Walter „vyhodil ze sedla“ svého předchůdce — což je neznal už ze života svého kmotra Riegra? Nebyl jeho vlastní otec při tom, když „dobrovolníci“ byli zaprodáni cizím potentátům? „Několik všetečných chlapců sice vystoupilo před šik a ptalo se plukovníka, zač kniže prodává větel lidí — ale náš nejmilostivější zeměpán dal všem plukům nastoupit na náměstí a ty chlapce postřílet“. Neviděl to nikdy na vlastní oči — na Solitude a až do doby svého nočního útěku? „Kniže může zplodit rajský sad z pralesť, rozkázat, aby prameny jeho země tryskaly pyšnými oblouky k nebi anebo prohýřit v ohňostroji, co vyssál z poddaných“. A nebylo v celé zemi známo toto ličení: „Rozkoš mocných tohoto světa je věčně neukojená hyena, jež lačně hledá znovu a znovu svou obět. — V této zemi už bésnila děsně, odtrhla nevěstu od ženicha, strhla již božská pouta manželství, zničila tiché rodinné štěstí — tam zas otevřela mladé, nezkušené srdce rozkládajícímu moru a zmirající žačky se zalykaly v kletbách a křechách jménem svého učitele...“ Tuto smutnou periodu vystřídala ještě smutnější doba. Dvůr a jeho serail hemžil se pak italskou spodinou. Lehkomyslné Pařížanky zahrály si s tímto hrozným žezlem a lid krvácel pro jejich vrtochy. Prostě, není pravda co ponižená kritika tvrdila, že Schiller, tento dvorní despotismus v „Úkladech a lásce“ karikoval, Schiller nepopsal brutální pravdu brutálně, ale to, co dramaticky vyobrazil, byla opravdu hrozná skutečnost.

Nejinak je to s výtkou, že Schiller postavil proti zpuslosti velkých uslechtilou povahu malých. Městský hudebník Miller a jeho žena jsou dobře vy-

stižení, ale nejsou vylíčení jen růžovými barvami. Nemluvě o paní Millerové, která čestná ve své povaze, ale hloupá a nevzdělaná, nemohla odolat tajným choutkám skuplovat měšťáckou krev s modrou krví a ve zbabělém strachu visela na svém muži jako olovené závaží, když se v něm probouzela troška ráznosti — ale ani Miller, sám svým způsobem znamenitý člověk, nemůže si zahrát na hrdinu. Tomu sekretáři — škrabákovi — by nejraději tělo i duši zmlátil, všechna desatera, všech sedm proseb z Otčenáše, všechny knihy Mojžíšovy i proroků na jeho vlastní kůži napsal tak, že ještě při zmrtvýchvstání by bylo znát modřiny. Ale ze strachu před hněvem presidenta ví v tom okamžiku jen jedinou radu: uprchnout s dcerou přes hranice. A když tento obávaný muž násilně vnikne do jeho domu a dceru nazve děvkou, vyslovuje třesoucím a bojácným hlasem: „Ráčíte odpustit, Vaše excelence vládne a poroučí v zemi. Tohle je však můj byt. Udělám vaší excelenci nejponížejší kompliment, až jednou přijdu s účtem, ale nevychovaného hosta vyhazuji — ráčíte odpustit“. Na této postavě můžeme studovat tehdejší maloměšťáctví, které tehdy již nebo ještě mělo určité sebevědomí a nechtělo sloužit jenom jako míč ve hře tehdejší šlechty a začínalo v sobě pociťovat cosi jako proletářský hněv, ale jak vzdáleně! Bylo daleko revoluční politiky: palce na očích a kolena na prsou! Obě třídy jsou spojeny mileneckým párem, synem presidentovým a muzikantovou dcerou. Ferdinand je výplod básnickovy fantazie, skropené jeho vlastní krví; v době, kdy ji vytvořil, poznal po prvé slasti lásky a trýzeň žárlivosti. V muzikantově dceři se mu také po prvé podařilo vytvořit ženskou postavu. Právem nazval drama jejím jménem, protože ona je tragická hrdinka, která hyne v konfliktu mezi povinnostmi, které má vůči svému otci a milenci. Sama se zve hrdinkou, která vrací otci ztraceného syna a zřekne se svazku, který by rozmetal práva měšťanského světa a zničil věčný všeobecný řád. Je to tentýž slabošský rys, který ukazuje Lessing ve své Emilii a Hebel ve své Kláře, esteticky nepřijatelný, ale hluboce kořenící v sociálních podmínkách, ve kterých měšťanské drama vůbec mohlo na německé půdě vzniknout...

(Výňatky z knihy „Schiller — obraz ze života, pro německé dělníky“ 1909).

F. Schiller: Úklady a láska. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě. Redakce: H. Šimáčková a Jos. Štěpánek. — Vytiskly Ostravské tiskárny, národní podnik, provozovna 02, Ostrava I.

T 11180